

ראובן מחפש דירה בבני ברק ומתקשר למתווך א', ומקבל הצעה לדירה ברחוב חזון איש, שכך וכך תכונותיה. לשם קבלת כתובת מדויקת – נדרש ראובן לבוא למשרד המתווך ולחתום על טופס התחייבות. אח"כ התקשר ראובן למתווך ב' וקיבל פרטים על דירה ברחוב רבי עקיבא (שוב – ללא כתובת מדויקת). מהשוואת הפרטים שנתקבלו משני המתווכים מבין ראובן שזו בדיוק אותה דירה. המסקנה: הדירה נמצאת בצומת הרחובות הנ"ל. ואכן הלך לשם, גילה מהי הדירה למכירה וקנה אותה מהמוכר. האם מגיע למתווכים דמי תיווך?

- ב. מטרות השיעור ומהלכו.....
- ב. תיווך משותף לדירה אחת.....
- ד. שניים שהוציאו בשבת.....
- ו. איסורים לאו דווקא של שבת.....
- ח. היכוהו עשרה אנשים במקל אחד.....
- ט. שיעור המעשה של כל אחד.....
- י. שחיטה משותפת לישראל ולגוי.....
- י. כוח החלק וכוח השלם.....
- יא. באר יצחק: יסודות בשניים שעשאוה.....
- יג. "זה אינו יכול" – ביכולת או באופן העשייה.....
- יד. נר חנוכה שהודלק ע"י שניים.....
- טו. דין במעשה ולא בתוצאה.....
- טז. שניים שצדו צבי.....
- יז. שניים שבישלו בשר וחלב.....
- יז. תוספת מוסרית.....
- יח. סיכום ומסקנות.....

ד פ י - ע י ו ן

ב

הערה: הדברים נכתבו לצורך לימוד, ובשום אופן לא להלכה

מטרת השיעור ומהלכו

מטרת השיעור אינה רק ללמוד הלכות מתווכים. עיקר מטרתנו בשיעור זה הוא ללמוד את סוגיית "שניים שעשאוה" בכמה וכמה ממופעה בתורה. המקרה שהזדמן לפנינו מהווה הזדמנות נאותה להוציא לפועל את מטרתנו.

[ובאמת – נראה שהמקרה שלפנינו הוא חלק קטן ביותר מסוגיית "שניים שעשאוה" (ואולי אפילו לא כל כך שייך לסוגיה זו, כפי שנלמד בהמשך...) אבל בוודאי ראוי הוא לשמש כפתח להיכנס לנושא...].

א"כ מהלך השיעור יהיה כדלקמן:

- **בשלב ראשון** – נדון במקרה שלפנינו, בעניין שותפות המתווכים בדירה זה.
- **בשלב שני** – נעסוק בכלליות במציאויות שונות של שניים שעשו דבר משותף, ונלמד את התייחסות התורה לשותפות זו.

תיווך משותף לדירה אחת

ותחילה נדון במקרה שלפנינו, והנה עומדות לפנינו כמה צורות התבוננות בשותפות (ובתשלום הנובע ממנו), כדלקמן:

- **ראובן אינו חייב לא לזה ולא לזה**, שכן אף אחד מהם לא נתן לו שירותי תיווך כראוי.
- **ראובן חייב רק לאחרון**, כיוון שעל ידו הושלמה אריגת המידע.
- **ראובן חייב רק לראשון**, שללא הגדרת תכונות הדירה לא היה מתחיל כלום.
- **ראובן חייב לשניהם, כל אחד חצי**, כיוון שכל אחד תרם לתוצאה באופן חלקי.
- **ראובן חייב לשניהם, כל אחד מחיר מלא**, כיוון שכשמקבלים מידע ממתווך צריכים לשלם כל מה שמקובל.

עלינו לנתח את האפשרויות, ובעיקר לדון בצירוף הידע שנצבר משני ספקים, שכל אחד נתן משהו הראוי לצירוף.

לכאורה נראה שיש כאן מקרה של שניים שעשו ביחד, כאשר "זה אינו יכול וזה אינו יכול" שהמידע המתקבל משני המוקדים נתן תוצאה אחת, וא"כ – נחשב שהשיתוף

ד פ י - ע י ו ן

של שני המוקדים הוא התיווך – וא"כ מגיע לכל אחד תשלום. כמה יקבל כל אחד – חצי או שלם – יהיה תלוי במחלוקת אם כל אחד נחשב דבר שלם או חצי דבר, כפי שנלמד לקמן (אמנם בדיני שידוך יש כלל שהלקוח משלם רק סכום אחד, ואפילו שיש כמה מטפלים – מחלקים ביניהם את התשלום, לפי היחס המקובל. אבל במקרה שבענייננו ראובן פנה לשני מתווכים, וא"כ ייתכן שכל אחד מהם צריך לקבל מחיר מלא. ואולי תלוי הדבר באופן ההתחייבות, אם היה בכתב או בע"פ).

ואם נדחה שלא עשו את הדבר **ביחד**, אלא שהיה הפרש זמן ביניהם, ודומה הדבר לאדם שכתב אות אחת בשבת, ובא השני וכתב אות שניה, ונוצרה מילה שלימה, שפשוט **שרק השני חייב**, וא"כ גם בענייננו נאמר שהרעיון הושלם ע"י המידע של השני, א"כ **אולי רק השני עשה הכל**.

אמנם נושא פיצול הזמנים דרוש בעצמו ברור, שהרי לגבי בישול למדנו **ברמב"ם** (הלכות שבת ט-ז) שאם אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדרה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, ובא אחר והגיס – **כולם חייבים משום מבשל**, שכל העושה **דבר מצרכי הבישול** הרי זה מבשל. אבל אם שפת אחד את הקדרה תחילה, ובא אחר ונתן את המים, ובא אחר ונתן את הבשר, ובא אחר ונתן את התבלין, ובא אחר ונתן את האור, ובא אחר ונתן עצים על האור, ובא אחר והגיס – **שניים האחרונים בלבד חייבים משום מבשל**.

וא"כ **יש לדון** אם לדמות לרישא, ש"בישול המידע" מתחיל כבר מהתחלת הידע, וא"כ שני המתווכים תרמו לעניין, או שהמידע של הראשון אין בו כלום, ורק כשהצטרף המידע של השני – נוצרה משמעות, וא"כ **רק השני צריך לקבל את שכרו**.

ואחרי הכל נראה למסקנה שלא מגיע לאף אחד מהם כלום, כי מה הפך אותם לשותפים בתיווך זה, והרי כל אחד מהם ניסה להסתיר את הפרטים ולא לגלותם. אלא, כך מסתבר, שאת התוצאה לא עשה אף אחד מהם אלא **רק הלקוח ע"י מעשיו וחשבונו, ולא אף אחד מהם**, וממילא לא מגיע להם כל תשלום (לשם המחשה: אילו יראה אדם שתי מודעות בשני עיתונים, ויחבר את המידע, ויקבל תוצאה – כלום מגיע למי מהם דמי תיווך?... והוא הדין בענייננו).

עוד יש להדגיש שדמי תיווך מגיע רק על הבאת הלקוח אל הדירה (יכול המתווך להתאמץ מאד, אם לא נתן נתונים בעניין קשר הלקוח את הדירה – לא יקבל כלום. וכן ההפך – אם המתווך לא עשה

ד פ י - ע י ו ן

T

כלום כי אם לתת ללקוח כתובת – יקבל את מלוא הסכום). אבל כאן היה רק מסירת מידע של **הבאת הלקוח אל משרד התיווך**... ומה שהלקוח הגיע אל הדירה – עשה זאת בכוחות עצמו על סמך שכלו (כדי להמחיש את המצב ההפוך – הבה נתאר מקרה אחר, שמתווך דיבר עם לקוח, והלקוח ביקש מהמתווך שיאמר לו פרטים כללים בלבד, ללא ציון כתובת מדוייקת, והמתווך כן אמר פרטים מדוייקים, ולבסוף אכן נקנתה הדירה – כאן בוודאי התכוון המתווך להביא את הלקוח אל הדירה, ולא אל משרדו...).

ושאל אחד הת"ח שאולי מגיע למתווכים תשלום מדין "יורד לחצר חבירו שלא מדעתו", שהרי סוף סוף נתנו לו מידע שהועיל לו להגיע לרכישת הדירה.

ויש לענות שאין דמיון הנדון לנושא כלל. כאן הדבר דומה לאדם שירד לחצר חבירו שלא מדעתו של חבירו **וגם לא מדעת עצמו** (כי חשב שאינו מוסר את הפרטים החשובים) – אין מגיע לו שכר, כיוון שעשה **למען עצמו ולא למען חבירו**, והרי זה דין מפורש **בשולחן ערוך** (חושן משפט סימן רס"ד-ד ברמ"א), שדין יורד לשדה חבירו שייך רק במקום שהיתה לו **כוונה לשבח** לחבירו את נכסיו. אבל אם ברור שלא היתה לו כוונה כזו – אינו נחשב "יורד".

ועוד יש לדון במתווך שרצה להסתיר פרטים, אבל תוך כדי הדברים נפלט לו המידע הנכון – כלום אינו זכאי לשכר, כיוון שלא התכוון לגלות את המידע, אלא המידע "התחמק" ממנו והתגלה?

ועל פי הדברים שלמעלה (כאשר נובא לדון מדין "יורד") נוכח להסיק שלא מגיע לו תיווך, כיוון שלא התכוון לגלות. כלומר **השכר אינו מגיע רק על גילוי הפרטים**, אלא יש לצרף לזה את **כוונת המתווך לגלות פרטים באופן שיהיה לתועלת הלקוח**. וזה פשוט.

עד כאן שלב א של שיעורנו (בו עסקנו במקרה שבראש השיעור לגבי המתווכים שנתנו מידע חלקי).

שניים שהוציאו בשבת

ועתה נעבור לשלב ב' (שהוא עיקר והוא מטרת שיעורנו), ונעסוק בכמה נושאים, בכל תחומי החיים (בזיקין, שבת, מיתה, קודשים, וכו'), שבהם **שניים עושים דבר במשותף**, ואילו היה עושה רק אחד מהם – לא היתה מתקבלת התוצאה (ובלשון הגמרא: זה אינו יכול וזה אינו יכול). מה המשותף למקרים אלו, ומה דינו המיוחד של כל אחד מהם בכל תחום ותחום – זה הנושא של שיעורנו.

ונפתח בענייני שבת, ונדון במקרה הבא:

בשבת בבוקר מתוכנן ברית מילה בבית הכנסת המרכזי. לפני התפילה עלה בדעתם של ראובן ושמעון להוסיף חגיגות למצווה, ע"י שיביאו את ה"כסא של אליהו", הוא כסא ענק, העשוי מעץ מגולף, כבד מאד, הנמצא באולם שמעבר לרחוב. הלכו שניהם, וסחבו – בקושי רב – את הכסא הכבד, והביאוהו לבית הכנסת. בהנחה שאין שם עירוב – האם עברו השניים על מלאכת הוצאה?

המשנה (במסכת שבת דף צ"ב:) דנה באדם המוציא ככר לרשות הרבים בשבת – חייב. הוציאוהו שניים – שניהם פטורים. ובמקרה שלא יכול אחד להוציא את החפץ לבדו, והוציאוהו שניים – שניהם חייבים, ור' שמעון פוטר.

והגמרא מביאה את המקור לדין זה מהברייתא, המראה פסוק (ויקרא ד) "ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה" – העושה את כולה ולא העושה את מקצתה. כיצד: שניים שהיו אוחזין במלגז (קלשון) ולוגזין בכרכר ושובטין בקולמוס (סידור חוטי השתי בזמן הטוויה) וכותבין בקנה והוציאו לרשות הרבים (וברש"י: וכל הדוגמאות הללו הינם "זה יכול וזה יכול"), יכול יהיו חייבים – תלמוד לומר "בעשותה" העושה את כולה ולא העושה מקצתה.

ולמסקנה לומדת הגמרא שיש מחלוקת תנאים משולשת בעניין שניים שעשו מלאכה אחת (ולכל צד יש לימוד אחר מפסוק זה, יעויין שם), כדלקמן:

- **שיטת רבי מאיר:** תמיד שניים שעשו חייבים, אפילו ב"זה יכול וזה יכול".
- **שיטת רבי שמעון:** תמיד שניים שעשו פטורים, אפילו ב"זה אינו יכול וזה אינו יכול".
- **שיטת רבי יהודה:** תלוי, אם "זה יכול וזה יכול" – פטורים, ואם "זה אינו יכול וזה אינו יכול" – חייבים.

להלכה נפסק ברמב"ם (הלכות שבת, פרק א-טו, טז): כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שניים בשותפות, בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה (כגון שיקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת), בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף (כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו או אחזו ככר והוציאוהו מרשות לרשות) – הרי אלו פטורים.

ד פ י - ע י ו ן

1

ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו (כגון שניים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים) הואיל ואין כוח באחד מהן לעשותה לבדו ועשו אותה בשותפות מתחלה ועד סוף – שניהם חייבים, ושיעור אחד לשניהם.

א"כ בעניין הכסא – הואיל ו"זה אינו יכול וזה אינו יכול" (או כלשון הרמב"ם: "אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו") – הדין הוא ששניהם חייבים.

ובטעם הדבר מדוע פטורים העושים במשותף, נאמרו במפרשים ובפוסקים כמה טעמים, כדלקמן:

- **אין זו הדרך** (רש"י בדף צ"ב): מלאכת שבת מאופיינת ע"י צורת העשייה המיוחדת לאותה מלאכה. כיוון שעשו אותה באופן שאין זו דרך עשיית המלאכה, או במילים אחרות: המלאכה נעשתה כלאחר יד, לכן אי אפשר לחייב בעשייה זו.
- **חצי עשייה** (אור שמח בדעת הרשב"א, גור אריה למהר"ל): החיוב הוא מחמת מעשה שלם, וכאן כל אחד עשה רק חלק. החידוש כאן, שאפילו שכל אחד עשה שיעור מחייב, מכל מקום שם המעשה הוא על שניהם.
- **כל אחד נחשב מסייע לשני** (רשב"א, רש"י בדף צ"ג, וקשה לכאורה שרש"י סותר את עצמו מדבריו בדף צ"ב; ולפי חת"ם סופר אכן רש"י חזר בו, ולפי גירסת הריטב"א שם הכל מיושב, ואכ"מ): אין לאף אחד מהם שייכות למלאכה זו, הואיל ומבחינתו נחשב שהשני עשה (הרי השני יכול לעשות הכל לבד) **והוא רק עזר**.
- **פטור שותפים בשבת**: אפילו אם נאמר שלכל אחד ניתן לייחס מעשה שלם, בכל זאת הפסוק מגלה שעשייה בשותפות פוטרת.
- **אין חיוב של שניים על מלאכה אחת** (תוספתא שבת י"ה): התוספתא מחדשת עיקרון, שכל עבירת שבת גוררת בעקבותיה **רק קרבן אחד** (וקרבן הוא אישי, ואינו מובא בשותפות).

ובהמשך השיעור נבחין בכמה הדגשים השייכים לטעמים אלו.

איסורים לאו דווקא של שבת

ובפני יהושע חקר אם דין זה, של "שניים שעשאוה" שייך רק לדיני שבת או שניתן ללומדו לכל התורה.

ד פ י - ע י ו ן

ונראה לחלק ששלושת הטעמים הראשונים (לא כדרך, חצי עשייה, מסייע לשני) אינם שייכים דווקא לדיני שבת, אלא לכל סוג של איסור התלוי במעשה מוגדר, בעוד ששני הטעמים האחרים נגזרים מהלכות המיוחדות לשבת, וממילא אין ללמוד מהם לשאר הנושאים (ובאמת יש להעמיק, לשלושת הטעמים הראשונים, לשם מה הביאו פסוק לפטור, ואכ"מ).

השלכת חילוק זה תבוא לידי ביטוי במקרה הבא:

ראובן ושמעון ביקרו במושב, וראו בחצר עגלה קטנה, וחיברו אליה תיש וכלב, ואח"כ הנהיגו אותם ביחד, עד שמשכו את העגלה. האם יש בידם עבירה של "כלאיים" מחמת "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו"?

בספר החינוך (מצווה תק"ג) מובא איסור "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". ומובא **במשנה** (כלאים ח-ב) שאסור לחרוש, למשוך ולהנהיג. ולמדנו גם בגמרא (במסכת בבא קמא דף נ"ד:) שדין זה שייך **בבהמה, בחיה ובעוף**. והוסיף הרמב"ם (הלכות כלאים ט-ז) שהנהגה בכלאים היא דווקא **שמחברים אחד טהור ואחד טמא**.

א"כ במקרה זה הושלמו כל הפרטים לעבירת כלאים **מדאורייתא**, של "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". אלא שכאן עשו זאת **שניים ביחד**, כאשר כל אחד מהם היה יכול לעשות זאת לבד. האם משתנה הדין מכוח "**שניים שעשאוהו – פטורים**"?

לכאורה נראה שהדבר יהיה תלוי בטעמים שלמעלה, שלפי שלושת הטעמים הראשונים (לא כדרך, חצי עשייה, מסייע לשני) – ייתכן שגם במקרה זה נוכל לפטור את שניהם.

ולמעשה – יש בזה מחלוקת ראשונים:

- **דעת הריטב"א** (במסכת קידושין דף מ"ג.) שפטור "שניים שעשו" הוא **בכל התורה** (יעוין בדבריו שדין המשנה בזבחים לגבי שניים ששחטו בחוץ – שניהם פטורים, שבאמת היה אפשר ללמוד מדין "בעשותה של שבת, ומדוע הביאו פסוק מיוחד "דם ייחשב לאיש ההוא" – כדי לא לטעות מהפסוק "איש איש" המובא לגבי המשך המשנה).
- **דעת הרשב"א** (בשו"ת חלק א-כח) שפטור זה **אינו בכל התורה** (יעוין בדבריו שהיו צריכים לטלטל מת בספינה קטנה, ובנסיעה זו רצה להצטרף גם כהן, והשאלה היתה לגבי טומאת

ד פ י - ע י ו ן

ח

מת ע"י היסט של כמה נוסעים, וכתב הרשב"א שאי אפשר ללמוד משבת לעניין טומאה (ז). וכך כתב **החכם צבי** (סימן פ"ב), **והגרעק"א** (על הרמב"ם כלאים ט-ט ושבת א-טז).

ובשולחן ערוך (חלק יורה דעה סימן שע"א-ו) פסק: מת המונח בספינה, אם היא קטנה שמתנדנדת כשדורכין בה – אסור לכהן להיכנס בה.

ונראה לדייק לכאורה, שלמרות שהסטת המת מתבצעת ע"י כמה אנשים ביחד – **אין פטור של "שניים שעשו"**, ומשמע שפוסק **כהרשב"א הנ"ל**.

וב**מקור חיים** (על מגן אברהם סימן רס"ו) עשה מעין "פשרה", שאמנם הפטור בכל התורה הוא **פטור לעניין קורבן**, אבל לא לעניין האיסור עצמו. (ובאור שמח (ב-יא) שלל את דבריו, ואילו באבני נזר (אורח חיים סימן מ"ה) הסכים).

היכוהו עשרה אנשים במקל אחד

הבה נראה מחלוקת נוספת בדיון זה, של "שניים שעשאוהו", אם הוא נמשך לכל התורה או לא.

הגמרא (במסכת בבא קמא דף ד: ובמסכת סנהדרין דף ע"ח:) עוסקת בעשרה אנשים שהיכו אדם אחד בזה אחר זה, ומביאה מחלוקת בין **רבנן** (שהדין הוא שכולם פטורים) ל**רבי יהודה בן בתירא** (שהאחרון חייב מפני שקירב את מיתתו). אבל אם היכוהו עשרה בני אדם **בבת אחת** – כולם מודים שכולם פטורים. אלא שיש מחלוקת ראשונים **בהגדרת האיסור**, כדלקמן:

- **הרשב"א** (במסכת בבא קמא דף נ"ג. בסוגיית שור ואדם שדחפו לבור) כותב שהיכוהו עשרה בני אדם במקל אחד – **כולם חייבים**. ומדוייק שדווקא בכמה מקלות נקרא שכל אחד עשה מעשה רציחה בנפרד, אבל **במקל אחד נקרא שכל אחד הרג את כל הנפש, וחייבים**.
- **הרמב"ם** (בהלכות רוצח ד-י) כתב: הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת, בין שהכוהו בזה אחר זה, בין שהכוהו כאחת – כולן פטורין ממייתת בית דין שנאמר "כל נפש אדם" – עד שיהיה אחד שהרג כל הנפש. **והוא הדין לשניים שדחפוהו או שכבשוהו שניים לתוך המים... שכולן פטורין**. ומדוייק שגם במקל אחד, הדומה לדחפוהו שניים – **ג"כ פטורים**.

ד פ י - ע י ו ן

ואולי אפשר לבאר על פי הסברות דלעיל, אם דין "שניים שעשאוה" נמשך לכל התורה, כך:

- הרשב"א לשיטתו, שדין זה הוא רק לשבת, ובשאר איסורים – יש לחייב כל אחד מחמת מלאכה שלימה שעשה, אף שעשאה בשותפות.
- הרמב"ם – לומד כהריטב"א לעיל, שיש גילוי פטור לכל התורה (ובהמשך השיעור נראה, בס"ד, חילוקים נוספים, כגון חילוק בין מעשה לתוצאה).

שיעור המעשה של כל אחד

ניתן גם להבחין שיש הדרגה בשלושת הטעמים הראשונים בשיעור המעשה שעשה כל אחד מהם, כדלקמן:

- הטעם הראשון (של לא כדרך) מייחס מעשה שלם לכל אחד, והפטור הוא מסיבה אחרת.
- הטעם השני (של חצי עשייה) מיחס חלק מהמעשה לכל אחד, וזו סיבת הפטור, שחסר מעשה שלם לכל אחד.
- הטעם השלישי (מסייע לשני) אינו מייחס את המלאכה כלל לכל אחד, ולכן שניהם פטורים, שלא עשו כלום.

השלכת חילוק זה תבוא לידי ביטוי במקרה הבא:

ראובן ושמעון גנבו שור ושחטוהו יחד. האם שניהם חייבים תשלומי ארבעה וחמישה?

הברייתא (במסכת בבא קמא דף ע"ח; מובאת גם במסכת שבת דף צ"ג): לומדת ששניהם חייבים. אלא שלפי הטעמים שלמדנו – אפשר להקשות על חלק מהטעמים, כדלקמן:

- לפי הטעם הראשון (שפטור מטעם שעשה שלא כדרך) – כדי לעבור עבירה צריך שכל אחד יעשה שיעור שלם (דהיינו כל אחד היה אמור לשחוט את השור לבדו), וכאן היה רק שיעור אחד משותף, אי"כ צריך היה כל אחד מהם להיות פטור.
- לפי הטעם השני (של חצי עשייה) – כאן אכן כל אחד עשה חצי עשייה, וא"כ היה צריך להיפטר, שלא עשה מעשה שלם!
- לפי הטעם השלישי (של מסייע לשני) – כל אחד מהם לא עשה כלום, ואמורים היו שניהם להיפטר, אי"כ מדוע חייבום?

ד פ י - ע י ו ן

ונישאר בקושיה בשלב זה, ובהמשך השיעור ניישב בס"ד (ונחלק בין מעשה ובין תוצאה, כדלקמן).

שחיטה משותפת לישראל ולגוי

לשם המשך ההבנה בטעמי הפטור – הבה נלמד את המקרה הבא:
ראובן וגוי אחד הגיעו למשחטה, לקנות בשר. השוחט לא היה במקום, ולפיכך אחזו שניהם את הפרה בידם האחת, ואחזו שניהם את הסכין בידם השניה וכך שחטו ביחד את הפרה. האם הפרה אכן נקראת שחוטה?

הש"ך (בשולחן ערוך יורה דעה, דיני שחיטה סימן ב-ל) הראה שיש בעניין זה מחלוקת ראשונים:

- דעת הגהות אשר"י (בתחילת מסכת חולין), אור זרוע, והתוספתא שהדין הוא להכשיר.
- דעת הרשב"א (בתורת הבית) והבה"ג (הובאו בביאור הגר"א סימן ב-כו) שיש לפסול.

ובשולחן ערוך (יורה דעה סימן ב-יא) הכריע כצד שני לפסול. והש"ך כתב שהמקור אינו מעיקר הדין אלא מחמת דעת הב"ח שיש לחשוש ולהחמיר.

ובאר המהרש"ל שהמשנה (במסכת חולין דף מ"א:) שפסלה שניים השוחטים יחד – זה דווקא כשאחד שוחט לשם דבר פסול, והפסול הוא בגלל מחשבת השוחט. אבל במקרה שלנו – כל האיסור במומר או גוי הוא בגלל שאינם ברי שחיטה. א"כ כאשר יש שם אדם אחר, העושה את המעשה, שהוא כן בר שחיטה – דיו בזה וכשר.

כוח החלק וכוח השלם

ואפשר להעמיק בדברי המהרש"ל, על פי דבריו של הגר"ש שקאפ (בחידושי רבי שמעון יהודה הכהן, בבא מציעא סימן ח', בסוגיית המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, אות ג), שדין זה תלוי בהגדרת חלקו של כל אחד מהם, ובשחיטה ההכרח ברור ביותר, שמדיני השחיטה יש צורך שהשחיטה תיעשה ע"י אדם בר שחיטה. א"כ הכל תלוי בטעמי הפטור בשניים שעשו ביחד:

- אם כל אחד עושה חצי (הטעם השני לעיל) – א"כ במקרה השחיטה המשותפת, מעורב בשחיטה כוח הנוכרי, והשחיטה תיפסל. אבל:

יא

ד פ י - ע י ו ן

אם כל אחד מהם עשה דבר שלם (הטעם השלישי לעיל) – אי"כ יש לשחיטה הכשר ע"י מעשה היהודי, ומה אכפת לך שנעשה עוד מעשה ע"י הגוי, שמעשהו אינו הטֶרְפָּה אלא רק העדר שחיטה, ואינו מקלקל את הדבר השלם שעשה הישראלי, ולכן השחיטה כשירה.

וממשיך הגרש"ש ומראה, כדרכו, גם את הצד ההפוך, שבכל מקרה מעורב כאן כוח נכרי (וכאשר כל אחד עושה חצי – כבר למדנו שמעורב כוח הנכרי ופסול), שגם כאשר כל אחד עשה דבר שלם – נחשב הדבר כשלם רק בגלל שהשני השלימו להיות שלם, אי"כ השלמתו של הגוי כאן פוגמת את השחיטה והשחיטה פסולה.

וגם לפי הטעם הראשון (שכל אחד עשה שלא כדרך) – יעויין באמרי בינה (אורח חיים סימן ל"ג, בשם המהרי"ט אלגאזי) שלמד שבמקרה זה, לא משנה אם אחד מהם אינו בר חיוב – הרי עדיין השני פטור מאיסור שבת, כיוון שעשה שלא כדרך המלאכה. וא"כ גם בשחיטה ביחד עם גוי – פשוט שהשחיטה אינה כשירה, שהרי היהודי שנחשב שיכול לעשות – עשה גם הוא שלא כדרך.

באר יצחק: יסודות בשניים שעשאוה

הבה נתבונן במקרה הבא:

מעשה ששכחו להביא מגילה להפטרה בשבת, ועלתה מחשבה להביא מרשות אחרת ע"י שני גויים. האם זה מותר?

יסוד השאלה תלוי בדין "אמירה לעכו"ם באיסור דרבנן במקום מצווה – מותרת" (כנלמד בשולחן ערוך אורח חיים סימן ש"ז), אי"כ אפילו מלאכה דאורייתא, אם יעשוה שניים, ו"שניים שעשאוה – פטורים", ואפילו אם "פטור" הכוונה "פטור ואסור" – הרי זה לכל היותר איסור דרבנן (כך מוכח ברמב"ם בתחילת הלכות שבת, שמנה את המקלקל, ודבר שאינו מתכוון, ושניים שעשו וכו' – בתוך כל הדברים שפטורים ואסורים מדרבנן), אי"כ במקום מצווה יש כאן לכאורה עיצה טובה, להוריד את דרג איסור התורה ע"י "שניים שעשאוה" לדרג של איסור דרבנן, ויהיה מותר לומר לעכו"ם במקום מצווה (ונזכיר ששיטה זו הפוכה מדברי המקור חיים על מגן אברהם, שכתב שכל הלימוד מהפסוק "בעשותה" הוא דווקא לגבי פטור מקרבן, אבל לא לגבי עצם האיסור, שנשאר דאורייתא).

ד פ י - ע י ו ן

יב

ובשו"ת באר יצחק (לג"ר יצחק אלחנן, אורח חיים סימן י"ד) האריך לעסוק בעניין זה, ולמדנו מדבריו כמה יסודות חשובים בענייננו כדלקמן:

- במקום שעיקרו של האיסור הוא מהתורה אם נעשה ע"י ישראל אחד – א"כ לא הקילו בו, ואין דינו אלא כמו שבות אחת. וראיה בדרך השלילה, שאם לא תאמר כן – מדוע לא הוזכרה עיצה זו בכל מקום שמוזכר לעשות ע"י גוי – וכי אי אפשר להשיג שני גויים, ולהתיר את הכל לכתחילה?
- יש להבין מדוע לא יעשו מלאכה דאורייתא במקדש ע"י שני אנשים יחד, שיהפכו את האיסור לשבות, ושבות הרי הותר במקדש...
- וכן יש להקשות בעניין מילה ע"י שניים בשבת, והרי יש כלל (לפי רבי עקיבא שמילה אינה מתירה שבת אלא רק דוחה שבת), שדברים שאפשר לעשותם בהיתר אינם דוחים שבת, א"כ שימולו שני מוהלים ביחד. ויש ליישב שדברים שיש בהם תוספת סכנה – לא גזרו לעשותם בשניים.
- ועוד יש להקשות על שחיטת קורבנות, וקציר העומר והקטר קורבנות ציבור – מדוע שלא יעשו בשניים?
- אלא יש לומר שדבר שאפשר לעשותו מדאורייתא ע"י אחד – לא יעשוהו שניים ואפילו מדרבנן, כדי להפחית את מספר האנשים העושים איסור.
- ויסוד נוסף, שדברים שהותרו בשבת מדין "בעשותה" הם רק פעולות הרשות, שאין להם חשיבות מיוחדת, אבל פעולות שהן מצווה שהתורה אמרה לעשותם, בזה כל אחד שעושה – התורה "אחשביה", כלומר יש לו חשיבות שלימה, ונחשב שעושה הכל גם לעניין איסורי שבת, כמו שמצינו במקומות רבים בש"ס מיגו שנחשב לעניין א' נחשב גם לעניין ב'. (ובזה יוסבר גם מדוע אין בניין בית המקדש דוחה שבת, ולא הציעו שיבנו שניים ביחד...).
- ולגבי דיני נזיקין – מצאנו כמה פעמים שכאשר עושים שניים ביחד – חייבים, ולא מחלקים בין "זה אינו יכול וזה אינו יכול" ובין "זה יכול וזה יכול", וא"כ אולי לא לומדים משבת לשאר איסורים שבתורה.
- והרי כמה דוגמאות: כל המקרים המובאים בגמרא במסכת בבא קמא דף י', לגבי מרבה בחבילה, או חמישה שישבו על ספסל אחד ושברוהו, או אחד שחפר בור עשרה ובא השני והשלימו לעשרים ובא שלישי והשלימו לשלושים, שכולם חייבים, ובעיקר לפי התוספות שלמד "מאי קעביד" יותר מאחרים (כלומר שנחשב שכולם עושים בשווה), וכמוהו כתב ברמב"ם (ונפסק בשולחן ערוך סימנים שפ"א, שפ"ג, שט"ו), וכן בגמרא (במסכת בבא מציעא דף פ) לגבי שניים שהזיקו,

ד פ י - ע י ו ן

שמשלם כל אחד את חלקו (ונפסק בסימן שפ"ח-ז). [תירוץ על קושיה זו נלמד בהמשך השיעור בס"ד, בחלוקה בין מעשה לתוצאה].

ועוד אפשר להראות שבגמרא (במסכת שבת דף צ"ג) לגבי **שניים שגנבו וטבחו בשבת – חייבים שניהם ד' וה'**, ומדוע לא פוטרים מצד "שניים שעשאוהו".

אלא שכאן אפשר לתרץ שכיוון ש**טביחה היא ע"י שליח** – א"כ כל אחד הוא שליח של חברו, ולכן נחשב שכל אחד עשה את כל השחיטה לבדו, אם בעצמו ואם כשלוחו של חברו (ובזה אפשר לפרש גם את כל נושאי המצווה שלמעלה, כגון קצירת העומר וכיו"ב, שכיוון שאפשר לעשותם ע"י שליח – א"כ אין אלו שניים שכל אחד עושה חלק, אלא שכל אחד עושה דבר שלם, בין בעצמו ובין כשליח חברו, ולכן חייבים).

אמנם אפשר לדחות ולומר, שאם מדובר מדין שליחות – הרי אין שליח לדבר עבירה, א"כ כל אחד עשה רק את החצי שלו, וחוזר הדין ששניים שעשו ביחד צריכים להיות פטורים (ויעוין בדברי הגר"ש שקאפ, בחידושי בבא מציעא סימן ח אות ח-ט שהאריך בענין שליחות).

וסוף דבריו ש**חלילה לעשות לכתחילה ע"י שניים**, ואפילו גויים, שלא מצאנו עיצה זו בכל התורה העוסקת באיסורים.

"זה אינו יכול" – ביכולת או באופן העשייה

הפשט הרגיל בכוונת המילים "זה אינו יכול" הוא לתרץ מדוע שניהם חייבים ב"זה אינו יכול וזה אינו יכול", הרי פטרנו שניים שעושים, שנחשבת עשייתם **שלא כדרך המלאכה**. והתירוץ הוא שבמקרה זה **דרך המלאכה להיעשות רק בצירוף שני אנשים**, שהרי כל אחד מהם לחוד אינו מסוגל לעשות את המלאכה לבד.

אלא שהתוספות (במסכת שבת דף צ"ג. ד"ה אמר מר) נוקטים בדרך אחרת, ומבארים שהמילים "זה אינו יכול" ננקטים על **אופן העשייה** (ולא על מסוגלות העשייה), ולדבריהם אם מדובר בהוצאת כלי שאינו כבד במיוחד, או אנשים בעלי כוח רב, אבל כל אחד מחזיק את הכלי באצבע אחת – זה מספיק להיחשב "זה אינו יכול" ולחייב את שניהם! [ועיין במהרש"א, ובקרני ראם שם שתמה מדוע לא נקרא הדבר "זה יכול וזה יכול" וייפטר שניהם. ודברי המהרש"א צ"ע].

אמנם לשון הרמב"ם (כדלעיל, הלכות שבת א-טז) מדוייקת ההפך: "...ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו (כגון שניים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים) הואיל ואין

ד פ י - ע י ו ן

יד

כוח באחד מהן לעשותה לבדו ועשו אותה בשותפות מתחלה ועד סוף – **שניהם חייבים**". מדויק שהרמב"ם אומד את ה"בכוח" ולא את ה"בפועל", שלא כהתוספות.

ומעתה כל המקרים שנלמד, שיש בהם עשייה של שניים כאחד, נבדוק לפי הרמב"ם **את היכולת** של כל אחד מהם לעשות את המעשה, ולפי התוספות נבדוק **את הביצוע בפועל**, ולפי זה נחייבם או נפטרים (והיה מי שרצה לומר שיש בזה גם נפק"מ למקרה שבותרת – שני המתווכים – שמסרו מידע חלקי, למרות שביכולתם למסור מידע מלא. א"כ לפי הרמב"ם הם "זה יכול וזה יכול", ולפי התוספות – דנים לפי מה שהיה בפועל, ולכן הם "זה אינו יכול וזה אינו יכול"...).

נר חנוכה שהודלק ע"י שניים

ונראה השלכה נוספת לעניין זה במקרה הבא :

ראובן הלך לסייע לסבו להדליק נר חנוכה, הואיל וידיו של הסבא רועדות ואינן מסוגלות להגיע לנר. ראובן אחז בעדינות בידו של הסבא, המחזיקות את השמש הבוער, וקירבו אל הנר והדליקו. האם יצא הסבא ידי הדלקת נר חנוכה?

ובסברה ראשונית – היינו אומרים שיש לברר את מצב בריאותו של הסבא :

- אם מחלתו של הסבא היא **רעידת יד** – א"כ נניח שנכדו רק **ייצב את היד**, אבל **הסבא הוא זה שהדליק** (ובמקרה זה כל ההדלקה שייכת לסבא).
- ואם הסבא חולה **בשיתוק היד** – א"כ נאמר שידו של הסבא לא עשתה כלום מעצמה, ורק **ראובן השתמש בידו של הסבא** כמקל המחזיק נר (ואז הסבא בוודאי לא הדליק, וייתכן שרק ראובן הוא המדליק).

ולפי הלימוד לעיל – דרך זו נכונה **לפי הרמב"ם**, המכריע את הדין לפי היכולת של הסבא.

אבל **לפי התוספות** – אין אנו צריכים לברר מה יכולתו של הסבא, אלא **מה עשה הסבא בפועל** ברגע ההדלקה, ואפילו שבדרך כלל הוא מסוגל להדליק בעצמו, וצריך רק לייצבו, אבל **אולי הפעם הוא נתלה לגמרי על ראובן ונתן לו להוליכו**.

ויש עוד לברר את השאלה: מה הדין כאשר יש כאן **שניים שעשו במשותף** – שכל אחד מהם הוא "זה יכול וזה יכול" – האם נאמר שכל אחד מהם עלתה לו הדלקה,

ד פ י - ע י ו ן

שהרי סוף סוף הנר דולק. או שחסר לכל אחד במעשה ההדלקה, ושניהם לא עשו דבר שלם.

ושאלה מקדימה היא, האם הדלקת נר חנוכה היא **מעשה ההדלקה**, או שצריך רק את התוצאה **שיהיה דלוק**, והמעשה הוא רק **תנאי בהדלקה**. ויש להוסיף פרטים בעניין זה, כדלקמן.

דין במעשה ולא בתוצאה

ונבהיר את החילוק בין מעשה לתוצאה ע"י המקרה הבא:

שני אנשים שמו כסף יחד בקופת הצדקה – האם נקרא ששניהם נתנו צדקה?

פשוט שזו שאלה של טעות, כיוון שאין כלל משמעות למעשה ה**נתינה**, אלא ל**בעלות על הממון**. ואפילו אם אחד מהם עשה את כל המעשה לבדו, אבל השני הוא בעל הממון – יוצא שרק הראשון נקרא תורם, והשני – שעשה את כל המעשה – נקרא לכל היותר "שלוחו" של התורם.

המשנה (במסכת זבחים י"ג-ג, והובא בגמרא במסכת קידושין דף מ"ג.) כותבת בעניין איסור שחוטי חוץ, ש"שניים שאחזו בסכין ושחטו – פטורים". ומוסיף הרע"ב מברטנורא על פי הגמרא (בקידושין מ"ג.) שהמקור לאיסור זה הוא דרשה מהפסוק "דם ייחשב לאיש ההוא" – אחד ולא שניים.

ועוד במשנה (שם): **אחזו באיבר והעלוהו – חייבים**. ובברטנורא הביא מקור עפ"י הגמרא (בזבחים דף ק"ח:) "איש איש וכו' אשר יעלה", שבאו לרבות שניים שאחזו באיבר והעלוהו.

ויש להתבונן, שיש שני פסקים הפוכים זה מזה, ועוד שיש צורך בפסוקים לשני הפסקים. ויש לכאורה גם סתירה מדיוק הפסוקים (שמשמע שללא הפסוק הראשון – יש איסור גם כאשר עושים במשותף, ומשמע מדיוק הפסוק השני שבלעדיו אין איסור משותף).

ובתפארת ישראל (זבחים פרק י"ג על הסתירה במשנה זו) כתב שמהפסוק "בעשותה" של מלאכת שבת התחדש רק לגבי מלאכה שפטור במקרה שהיה כל אחד יכול לעשות לבדו ועשאוהו שניים, כיוון שכל אחד עשה רק חצי מלאכה. אבל כל שחיובו אינו תלוי

ד פ י - ע י ו ן

טז

במלאכה אלא רק במעשה, היינו תכלית הפעולה – אפילו עשאוה שניים – חייבים (ולכן יש צורך במיעוט מיוחד לפטור גם על פעולה). וכך הדין במקרה של שניים שאחזו מקל אחד או סכין אחד והרגו נפש – לולא שהיה מיעוט "ואיש כי יכה" **היו שניהם חייבים** (ויעוין עוד רש"י סנהדרין ע"ח. ד"ה כל דהו, וכל זה שלא כדברי אלי' רבה זבים ד-ז).

ובקובץ שיעורים (חלק ב סימן כ"ג-י) חילק את עולם המצוות לשני חלקים ברורים:

- כאשר **עשיית המצווה היא גוף המצווה**, כגון שופר, לולב וכו'.
- כאשר **עיקר המצווה היא תוצאת המעשה**, כגון פדיון שבויים, ביערת הרע מקרבך, פריעת חוב, פריה ורביה וכו'.

ויש כמה נפק"מ לחילוק זה (כגון כוונה במצוות, או כגון שהמצוות תיעשנה מאליהן), ובענייננו – דין "שניים שעשאוה" נאמר רק על מצוות עשייה ולא על מצוות תוצאה.

שניים שצדו צבי

ובדרך זו ניתן ליישב תמיחה גדולה שהקשו הראשונים על המשנה במסכת שבת, שבדף צ"ב: למדו דין על שניים שהוציאו כיכר – פטורים, ובדף ק"ו: חזרו על דין זה לגבי צבי שנכנס לבית ונעלו שניים את הבית – פטורים. וקשה מדוע הכפילות, מדוע שלא נלמד זה מזה? (ואותה שאלה היא על הרמב"ם, שכלל נושאים אלו בהלכות שבת – פעם בפרק א-טו ופעם בפרק י-כג).

ובאור שמח (בהלכות שבת י-ג, וכן מובא בספר הזיכרון לגר"י אברמסקי עמ' ע"ה) כתב ליישב על פי החילוק דלעיל, שמלאכת הוצאה תלויה במעשה, ששניהם עושים את המלאכה בידיים, ולכן פטורים על השיתוף, אבל מלאכת צידה תלויה בתוצאה, שצריך שהצבי יהא ניצוד, והם פעלו רק בסיבה לצידה זו, והיה מקום לחייבם, כיוון שכל אחד מהם פעל לצורך השגת תוצאה זו, ולכן התחדש שגם באופן זה שניהם פטורים (וביאר ברכת שמואל (במסכת בבא קמא סימן י"ז בשם אבני נזר), שמלאכת צידה אין בה משום מעשה בידיים, והרי זה ככורה בור, וחיוב מגזירת הכתוב, יחד עם עוד מלאכות מסוג זה, כגון זורה ורוח מסייעתו, שאע"פ שאינו אלא רק גורם במלאכת בורר – מכל מקום חייבים על מלאכה זו, ולכן פטורים בשניים שעשאוה).

ועל פי חילוק זה אפשר לתרץ את קושיית באר יצחק לעיל, מדוע חייבו "שניים שעשו" בנזיקין. ועתה מתורץ, שחיוב נזיקין הוא על תוצאת העשייה, ולא דווקא על מעשה הנזק, ולכן אין ללמוד ממלאכת שבת לפטור שניים שעשו. אדרבה – מעתה ניתן להבין

ד פ י - ע י ו ן

מדוע שניים שעשו יחד נזק (כגון שור ושור פסולי המוקדשין, כבגמרא בבא קמא דף נ"ג.), ואי אפשר לגבות מהאחד – גובים מהשני את כל הסכום, ומדוע לא רק חצי. ומבואר שהתורה רואה את כל אחד מהם כאילו עשה הכל לבד לעניין חיוב על תוצאות מעשיו.

שניים שבישלו בשר וחלב

ובמנחת חינוך (במצווה צ"ב) הסתפק במקרה הבא :

שני אנשים העמידו יחד בשר בחלב אצל האש. מה דינם לגבי איסור בשר בחלב?

וכתב המנחת חינוך שאפשר לדמותו לדין שבת, ש"שניים שעשאוה – פטורים", ויהיה תלוי אם "זה אינו יכול וזה אינו יכול" (ויתחייבו שניהם) או "זה יכול וזה יכול" (ושניהם פטורים).

ובמשמרת חיים (לגר"פ שיינברג שליט"א, חלק א' עמוד פ"ג) כתב לחלק לפי דברינו לעיל, שאיסור בשר בחלב אינו במעשה הבישול אלא בתוצאת הבישול, והמעשה הוא רק "היכי תמציי" לבישול, ולכן אפילו ששניהם העמידו יחד את הקדירה אצל האש – מכל מקום שניהם חייבים כיוון ששניהם גרמו שיתבשל בשר וחלב יחד.

תוספת מוסרית

ונסיים בדברי אגדה, מהגמרא (במסכת סנהדרין דף צ"א.): אמר ליה אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולים לפטור עצמן מן הדין. כיצד? **גוף אומר: נשמה חטאה**, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר. **ונשמה אומרת: גוף חטא**, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באוויר כציפור. אמר ליה: אמשול לך משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה, והיו בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא: בכורות נאות אני רואה בפרדס, בוא והרכיבני ונבוא לאוכלם. רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס, אמר לחן: בכורות נאות היכן הן? אמר לו חיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן? אמר לו סומא: כלום יש לי עיניים לראות? מה עשה הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד שנאמר "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו", "יקרא אל השמים מעל" – זו נשמה, "ואל הארץ לדין עמו" – זה הגוף.

ד פ י - ע י ו ן

יח

ולמתבונן – ינעמו דברי החיד"א (בספר יוסף תהילות), שמוכח מכאן כרבי יהודה בסוגיית **"שניים שעשאוה"** שכאשר "זה אינו יכול וזה אינו יכול" הדין הוא לחייב את שניהם.

אמנם שיטת רבי שמעון ב"זה אינו יכול וזה אינו יכול" לפטור את שניהם – מסתדר היטב עם דבריו (במסכת סוכה דף מ"ה): אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י: **יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה.** והפטור יהיה בטענה שאמר אנטונינוס, כיוון שכל אחד מהחלקים – הגוף והנשמה – אינו יכול לחטוא לבד, **ושניהם פטורים.**

סיכום ומסקנות

שני מתווכים שכל אחד מהם מסר מידע חלקי, ובסה"כ הצטבר מידע המספיק לזהות את הנכס – האם מגיע למי מהם או לשניהם תשלום דמי תיווך? וזו שאלה מקדימה לנושא של "שניים שעשאוה" בכל מקצועות התורה, ונאמרו בזה הנושאים הבאים:

- **האפשרויות:** לפטור לגמרי, או לחייב לגמרי – חצי או הכל לכל אחד, לפטור לשלם לאחד ולחייב לשלם לשני. כל אפשרות והטעם שלה.
- **שני מתווכים** אינו "זה אינו יכול וזה אינו יכול" גם כיוון שכל אחד לא התכוון לתרום למאמץ משותף, אלא ההפך – רצה למנוע שיסתדרו בלעדיו, ועוד שהצירוף לא נעשה משניהם אלא **למרות שניהם** – ע"י הלכות.
- סוגיית **"שניים שעשו"** – ג' צדדים בתנאים: **ר' מאיר** – חייב תמיד (גם ב"זה יכול וזה יכול"). **ר' שמעון** – פטור תמיד (גם ב"זה אינו יכול וזה אינו יכול"). **ר' יהודה** – "זה יכול זה יכול" פטורים, ו"זה אינו יכול וזה אינו יכול" – חייבים, ו**נפסק להלכה כר' יהודה.**
- כמה טעמים ל"זה יכול וזה יכול – פטורים": או שאין זו הדרך, או שיש חצי עשייה לכל אחד, או שכל אחד נחשב **מסייע** בלבד, או שהתחדש **פטור לשני שותפים** בשבת, או שאין חיוב קרבן של שנים בגלל מלאכה אחת.
- **פני יהושע** חוקר אם דין זה שייך לכל התורה או רק לדיני שבת. לכאורה נראה שתלוי בטעמים שלמעלה (שלושת הטעמים הראשונים מתאימים להעתיקה לכל התורה, ושני הטעמים האחרונים נראים שהם מיוחדים), אלא שלמעשה יש בזה מחלוקת ראשונים, שדעת הריטב"א שניתן להעתיקה, ודעת הרשב"א שהדין מיוחד לשבת.

ד פ י - ע י ו ן

- **היכוהו עשרה אנשים במקל אחד** – מחלוקת רשב"א ורמב"ם אם מתחייבים כולם כרוצחים, ואולי המחלוקת תלויה במחלוקת שלמעלה (אם דין "שניים שעשאוה" נגרר לכל התורה).
- יש מחלוקת הטעמים שלעיל גם ב**שיעור המעשה** שעשה כל אחד מהם (האם כל אחד לא עשה כלום, או שעשה חצי מעשה, או שעשה מעשה שלם), ויש לזה השלכה במקרה שעשו איסור בעל שיעור אחד, כגון **טבחו שור גנוב במשותף** – החיוב או הפטור יהיה תלוי בטעמים אלו.
- **שחיטה משותפת ליהודי וגוי** – מחלוקת ראשונים להכשיר או לפסול, ובאר המהרש"ל והעמיק הגרש"ש שתלוי ב**שיעור המעשה** של כל אחד, ולפי זה יבואר אם כוח הגוי נכנס לשחיטה או שכוח זה אינו תורם וגם אינו מפריע (בלשון הגרש"ש: מעשהו אינו הטרפה אלא רק העדר שחיטה). ולפי הטעם של "לא כדרך" – לא משנה תוספת הגוי – עדיין אין זו הדרך לעשות בשניים, ולא עלתה להם שחיטה.
- **בבאר יצחק** למד שאמירה לשני גויים לעשות מלאכה דאורייתא, אין זה שבות דשבות (אחד לעצם האמירה לגוי, והשני "שניים שעשאוה"), אלא רק שבות אחת.
- עוד חידש **מילה בשבת** ע"י שניים – אינה מותרת בגלל תוספת הסכנה שיש במילה ע"י שניים.
- ועוד: **איסור דאורייתא ע"י אחד** עדיף מאיסור דרבנן ע"י שניים, העיקר להפחית את מספר העושים איסור.
- שבות דשבות בענייני מצווה – אינו דרבנן, כיוון שהתורה "אחשביה" דבר שהוא מצווה.
- יש דוגמאות רבות ב"שניים שעשו" **בנזיקין** ששניהם חייבים (חמישה שישבו על סוס, חפר בור עשר, והשני השלים לעשרים והשלישי השלים לשלושים, מרבה החבילה, שניים שהזיקו וכו'). והסיבה (בהמשך השיעור), שיש חילוק בין מעשה ובין תוצאה.
- טביחת גניבה ע"י שותפים – כל אחד הוא שליח של השני, א"כ נחשב שעשה הכל לבדו, או שאין שליח לדבר עבירה.
- "זה אינו יכול" מוגדר ע"י הראשונים בשתי אפשרויות: או כאי יכולת לעשות יותר, או כ"אי מאמץ בפועל" באופן שצורת העשייה לא מאפשרת עשייה מלאה.
- נר חנוכה שהדליק הסבא בעזרת נכדו – תלוי בבירור המציאות ביכולת או במעשה של כמות העזרה שצריך הסבא. כמו כן יש ללמוד אם בהדלקת נר

ד פ י - ע י ו ן

כ

חנוכה נצרך **מעשה ההדלקה**, או שזה **רק תנאי בהדלקה** אבל בסה"כ צריך שנה יהיה **דלוק**.

• **ובקובץ שיעורים** מחלק את המצוות לכאלה שעשייתם היא **גוף המצווה**, וכאלה שעיקר המצווה היא **תוצאת המעשה**, ונפק"מ לכמה נושאים, ובעניינינו – לדין "שניים שעשאוה".

• **שניים שצדו צבי בשבת** – חייבים, ובאר **אור שמח** שדין זה מופיע לחוד במשנה, בגלל נקודת החידוש שמלאכת צידה **אינו מעשה אלא תוצאה**.

• **שניים שהעמידו בשר בחלב אצל האש** – מחלוקת אחרונים בין **מנחת חינוך** למשמרת **חיים** אם חייבים שניהם (והמחלוקת הוא בגוף או בתוצאה).

• **בחלק המוסרי** למדנו על גוף ונשמה, שלגבי חטא "זה אינו יכול וזה אינו יכול", והקב"ה **זנם כאחד ומחייבם**, כרבי יהודה בסוגייתנו. ולזה אמר ר' שמעון שאם היו פוסקים כמוהו, מטעם זה היה יכול **לפטור את כל העולם מן הדין**, שהרי לשיטתו "שניים שעשאוה" – הגוף והנשמה – **תמיד פטורים**.